

Fényképalbum

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Petőfi hársfája
A fénykép készítésének helye:	Igló
A fénykép készítésének éve:	1968-1971 között

Az én anyai dédszüleim – Pitze János és Fábri Julianna – Szepes megyei cipszerek voltak; így hívták a Szepes megyébe települt szászokat, német családokat. Pitze dédapám eredetileg cipész volt, majd később az iglói gimnáziumban lett pedellus. Élt egy legenda az iglói gimnázium épületéről, amely szerint Petőfi Sándor egyszer Iglón is megfordult, és állítólag leült ott egy nagy hársfa alá a későbbi iskolaudvaron, és írt egy verset, vagy csak megpihent. Nagypám nagyon sokszor elmesélte, hogy nekik az milyen élmény volt, mikor leültek a Petőfi-hárs alá. Sok évtizeddel később, amikor a férjemmel három évig Halléban éltünk, a szünidőre hazatérő útvonalat úgy választottuk, hogy Igló felé menjünk át a csehszlovák-magyar határon, mert szerettem volna megkeresni az iglói gimnáziumot. Meg is találtam, és az udvaron ott volt egy nagy hársfa valóban. Én arról letörtem egy ágat, elhoztam édesanyámnak, és mondtam neki, hogy ez, anya, a Petőfi-hársfa ága. Tudtam, hogy ez egy ereklye lesz neki, és az is volt.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Pitze nagyapám egyik szolgálati helye
A fénykép készítésének helye:	Győrszabadhegy
A fénykép készítésének éve:	1900 körül

Pitze Gusztáv nagyapám Iglón született, és amikor felserdült, a szülei azt mondták, jöjjön le a magyarországi részre valamilyen foglalkozást kitanulni; ez bevett szokás volt akkoriban. Nagyapám először Debrecenben elszegődött egy kereskedőcsaládhoz méteráru nagykereskedőnek. Ezt kitanulta, ott volt egy darabig, de aztán rájött, hogy ő nem kereskedő, hanem vasutas akar lenni, és odáig vitte, hogy a Zalalövő nevű dunántúli faluban ő volt az állomásfőnök nyugdíjba meneteléig.

Ez a győr-szabadhegyi állomás épülete, ami még a Zalalövő előtti szolgálati helye volt nagyapámnak. Sokat emlegette, hogy Győr-Szabadhegy milyen jó hely volt, és hogy őt mindenki szerette, akivel együtt dolgozott. Látszik a képen, hogy ez még a századfordulón készült.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Nagyanyám menyasszonykorában
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1890-es évek vége
Kulcsfigura:	szakolczai Péntek Ilona

Anyai nagymamám szakolczai Péntek Ilona volt. A szakolczai nemesi előnév, mert ez egy köznemesi család volt Győr megyében. Bőnyrétalapon volt nagymamám édesapja földbirtokos, kétszáz-háromszáz hold közötti birtoka volt. Na, de nem maradt meg, mert jött a tanácsköztársaság, és elvették a földet. Szegény nagymamám így mondta: „földönfutók lettünk”.

Mikor Pitze Gusztáv nagyapám már szeretett volna megnősülni, a barátainak azt mondta: nem tudtok-e feleségnek valót? És valamelyik azt mondta neki, hogy ott van az a Győr megyei nemes kisasszony, aki nem tud férjhez menni, mert olyan elzárt világ van ott. Nagyapám elment, bemutatkozott, és a második mondata – de lehet, hogy a harmadik vagy negyedik mondata a második látogatáskor – az volt, hogy nem jönne-e hozzám feleségül a kisasszony. És nagymamám azt mondta, hogy igen. A korkülönbség fordított volt köztük, mint általában szokás, mert nagymamám, aki 1872-ben született, egy évvel idősebb volt, mint ő, de jó házasság volt, nagyon jól megvoltak egymással.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	A Pitze család
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1914
Kulcsfigura:	Pitze Emília (bal szélén)

Ez anyai nagyapám családja. Az alsó sorban jobbról a második az édesanyánk – a kislány, aki áll –, és mellette ül az ő édesanyja, tehát az én nagymamám. Mellette édesanyám öccse, Guszti kicsi korában, őmellette pedig Pitze dédanyánk ül, Fábri Julianna. Tőle balra ez a kislány az ő unokája, aki anyámnak volt unokatestvére, Hermann Elizabeth – mi Ellinek hívtuk. Utána következik Elli édesanyja, a nagyapám testvére, Emilia, akit Milka néninek hívtunk. Az álló sorban a bal szélén Milka néni fia, Hermann Guszti, és kettővel jobbra tőle az édesapja (Milka néni férje), Hermann Gusztáv bácsi áll.

Nagyapámnak három testvére volt: János, Lajos és Emília. Milka néni törve beszélt magyarul, de tündéri, aranyos volt, olyan nagyszony típus. Nagyapám úgy nőtt fel Iglón, hogy otthon németül, az iskolában magyarul beszéltek, Janóval meg az utcán tótul. Nagyapám azt mesélte mindig: „Én nem tudtam, hogy három nyelven beszélek, csak azt tudtam, hogy a Janóval így kell beszélni, a másikkal meg úgy kell beszélni...” – és teljesen egyformán beszélt a három nyelvet. Én tőle tanultam németül, de minden köszöntést, minden jókívánságot, nekünk gyerekeknek el kellett tudnunk mondani három nyelven.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesanyám és családja
A fénykép készítésének helye:	Zalalövő
A fénykép készítésének éve:	1914
Kulcsfigura:	id. Pitze Gusztáv

Ez a kép is még a Monarchia idejéből való. Ő az én Pitze nagyapám a bal szélén, Zalalövő vasúti állomásfőnöke. Mellette a felesége, szakolczai Péntek Ilona, a két gyerek pedig édesanyám és Guszti, az öccse, aki Szakolczai Gusztáv lett, de Pitze Gusztávként született, csak később magyarosította a nevét. A kép jobb szélén egy vasutas ül, egy beosztottja a nagyapámnak. Nagyapám olyan volt – ezt mindig mondták is róla –, hogy aki neki munkatársa volt, azt maga mellé ültette, hogy ne azt érezze, hogy ő itt csak egy beosztott.

Édesanyám, Pitze Ilona 1908-ban született Zalalövőn, és az öccse, Gusztáv is ott született két évvel később. Zalalövőről a tanácsköztársaság alatt tulajdonképpen mindenkit elűldöztek, illetve meg akartak büntetni, akit uraknak tartottak. Állomásfőnök nagyapámat akkor már az egész falu úgy hívta, hogy „a főnök úr” – és ugye, ez szálka volt a szemükben. Anyám mesélte, hogy az állomásépület emeletén laktak, ott volt a szolgálati lakásuk, és amikor jött a vonat Szamuely Tiborral, azt mondta dédanyám: „Gyorsan feküdjetek az ágy alá!” És akkor lefeküdtek az ágy alá, mert a vonat nem állt meg, de úgy ment végig, hogy lőttek belőle. Ez volt 1919-ben, anyám 10-11 éves kislány volt akkor.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Anyai nagyszüleim
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek
Kulcsfigurák:	Pitze Gusztáv, Pitze Gusztávné sz. szakolczai Péntek Ilona

Amikor megszűnt a tanácsköztársaság és következett a Horthy-korszak, nagyapámat B-listázták – mert tagja volt az akkori szociáldemokrata pártnak –, és ez azt jelentette, hogy se fizetést, se nyugdíjat nem kapott. Akkor ők Zalalövőről beköltöztek Páparra, ahol apám akkor már teológiai tanár volt. Nálunk laktak, amíg el nem jöttünk Debrecenbe, és aztán is velünk éltek halálukig.

Nagymama úgy hívta nagyapámat először, hogy Guszti, de ez abbamaradt valamiért, és később véges végig úgy hívta, „öregem” – gyerekkoromban én azt hittem, hogy nagyapának ez a neve. Nálunk kétféle étel volt, mert nagyanyám a szepesi eredetű német ételeket megtanulta a férje kedvéért dédanyámtól, de persze Győr megyei, dunántúli ételeket is főzött. Evangélikusok voltak, és ezt meg is tartották végig. Amikor már nálunk laktak Pápan, nagyapám az evangélikus templom dalárdájába járt. Mondták neki: „Pitze bácsi jöjjön, mert maga nélkül nem hangzik szépen!” Nagyon szép hangja volt, és német nyelvű dalokat is énekelt, nemcsak egyházi énekeket.

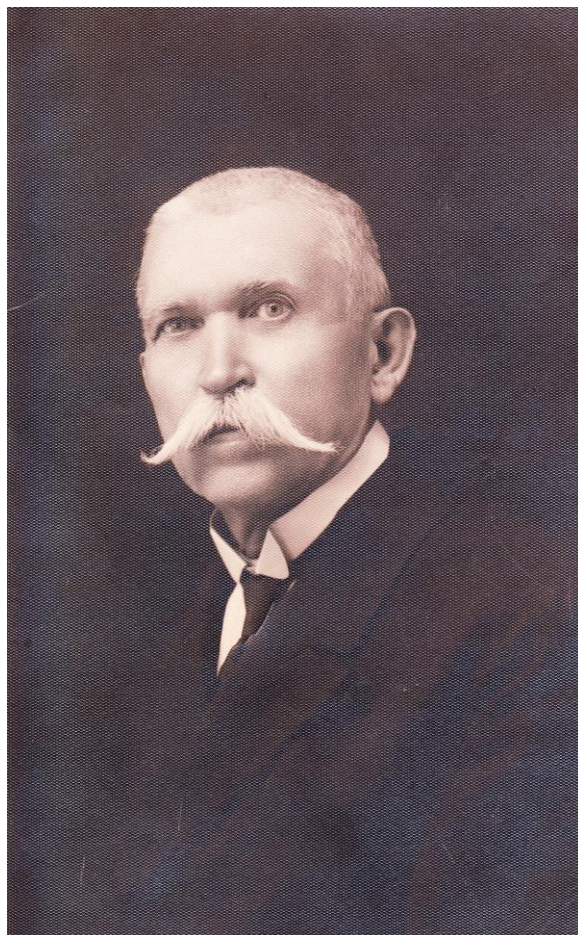
Amikor ötvenéves házások lettek, édesapám tartott otthon egy rövid áhítatot. Megálltunk az ebédlőasztal körül, és hálát adtunk azért, hogy ilyen hosszú ideje élnek együtt szépen és nagy egyetértésben.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Tóth nagymama
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	n.a.
Kulcsfigura:	Tóth Lajosné sz. Bíró Erzsébet

Apai nagyanyám, Bíró Erzsébet a derecskei református lelkész, Bíró Antal leánya volt. Nagypám 21 éves volt, a nagymamám 16, amikor ők összeházasodtak. Született tizenöt gyermekük, ebből heten nőttek fel. Nagyanyám nem sokat beszélt, de nagyon szép és hűséges felesége volt a férjének, és én tulajdonképpen mind a mai napig csodálom, hogyan tudott boldogulni a tizenöt gyerekkel. Persze volt segítségé, egy háztartási alkalmazott, de tizenöt gyerekből hétnek a felnevelése során ott rendet kellett tartani, főzni, mindent elintézni...

Édesapám mesélte, hogy mikor már sokan voltak testvérek, nem volt elég ágy a lakásban, és akkor a rekamié alsó részét kihúzták, és a kisebbek abban aludtak. Apa úgy mondta: „ládában aludtunk”. Azt is mesélte, hogy összejöttek néha tanárkollégák vagy más egyéb jó ismerősök beszélgetni – mert a nagyapánk, amilyen csendes ember volt, annyira, szerette a társaságot –, és egyik-másik gyerek néha fölbredt a rekamié-fiókban, mert égett a petróleumlámpa, és nagy füst volt, ahogy a felnőttek beszélgettek. Nagypapa azt mondta: „Fordulj a másik oldaladra!” – és akkor megnyugodtak, és aludtak tovább.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Tóth nagyapám
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A kép készítésének éve:	1940 körül
Kulcsfigura:	Tóth Lajos

Tóth Lajos nagyapám Túrkevéen született 1870 körül, felnövekedvén református kántor lett Hajdúszoboszlón, majd zenetanár a Pápai Református Kollégiumban. Földműves családból származott, de őt nem engedték otthon maradni, mert sovány gyerek volt, hanem beadták a debreceni tanítóképző kántorképzőjébe. Azt kijárta, utána – malomtulajdonos nagybátyja támogatásával – magánúton elvégezte a Zeneakadémiát, és orgonaművész lett. Sokáig Hajdúszoboszlón volt zenetanár, de – mivel sok gyermeke született, és el kellett tartania ezt a nagy családot – amikor 1910-ben nyílt egy pályázat a Pápai Református Kollégiumban, nagyapám Hajdúszoboszlóról oda pályázott. Elnyerte az állást, odaköltözött Páparra a sok gyermekével, és a Pápai Református Kollégiumnak egészen 1945-ig volt a zenetanára, illetve később nyugdíjasként is tanított orgonát és zenét. Igényesen és jól tanította a gyerekeket, és nagyon kedves volt, nagyon szerették a tanítványai. Az iskolai zenekarban a gimnazisták „Kóta bácsinak” hívták nagyapámat. Magas, vékony, nagyon csendes, szelíd ember volt. Csodálkozom utólag is, hogy ennyi gyerek között hogy tudott ennyire szelídnek megmaradni.

1970 körül, amikor ő százéves lett volna, Hajdúszoboszlón az ottani pedagógus énekkar Tóth Lajosnak – mint alapító zenetanárnak és kántornak – rendezett egy nagy ünnepséget. Én akkor vettem magamnak a bátorságot, és az ünnepséget szervező szoboszlói zenetanárnak megírtam a Tóth család történetét és a zenével való kapcsolatát. Kiderült, hogy a leszármazottak közül szinte mindenki foglalkozott zenével, de „a zenei ős” kétségtelenül Tóth Lajos nagyapám.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Nagyszüleim édesapám bátyjának családjával
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A kép készítésének éve:	1932 körül
Kulcsfigura:	Tóth Sándor

Ez is egy családi felvétel. Tóth nagyszüleim (*a kép két szélén*) meg Sándor bácsi, édesapám legidősebb testvére és a családja. Tóth Sándor falusi tanító volt a Dunántúlon, talán három helyen is egymás után. A felesége, Terus néni (*a képen jobbra, mintás ruhában*) polgári iskolát végzett, és háztartásbeli volt végig, de besegített a férjének, például a falusi gyerekek színdarabot tanított be, és azt előadták. Nekik hat gyerekük volt: Teri, Piri, Lajos, Lili, Erzsike, Sanyó – ezt ők annyiszor elmondták, hogy tudtuk, mint egy verset.

Amikor ez a kép készült, még csak Teri, Piri és Lajos születtek meg. Teri áll az édesanyja mellett balról, tőle balra Piri, és a felnőttek előtt ül Lajos, akiből fizikus lett később. Ő '29 tavaszán született, itt olyan hároméves forma lehet. Nagyanyám ül a bal szélén, mellette a fia, Sándor bácsi.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	A Tóth-család
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1927/28 körül
Kulcsfigura:	Tóth Lajos (hátsul közepén)

Ez a családi kép 1927-ben vagy '28-ban készült, tehát még a születésem előtt, és feltehetően Tóth nagypapáék udvarán. A Liget utca túloldalán, a mi házunkkal srégen szemben laktak. Valószínűleg édesapám készítette a képet, mert egyedül ő az, aki nincs rajta.

A jobb szélén ül nagymamám testvérenek, Zsardon Margit néninek a lánya. Mellette Tóth Ilonka nagynéném, és őmellette pöttyös ruhában ül az édesanyám. A következő, aki úgy tesz, mintha varrna – ez volt a feladat a fénykép miatt –, és fehér csíkos ruha van rajta, az Tóth Irma, mellette a húguk, Bettike, a bal szélén pedig az édesanyjuk, Tóth nagymama ül. Az álló sor jobb szélén áll Zsardon Laci bácsi – nagymama testvérenek, Margit néninek a férje – és mellette valószínűleg a bátyja, Zsardon Antal, aki orgonaművész volt. Középen Tóth nagypapa áll, és mellette balra ez a kisfiú Kálmán, édesapám legfiatalabb öccse, aki 1917-ben született. Itt 10-11 éves lehet. Itt pedig, a kép bal szélén édesapám idősebb öccse, Tóth Lajos látható.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapám Lajos öccsével
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek
Kulcsfigurák:	Tóth Endre, Tóth Lajos

Ez az édesapám (*balra*), és mellette az öccse, Lajos, akiből fizikus lett. Lajos bácsi Debrecenbe került, ott végezte el az egyetemet, és az egyetem Fizikai Intézetében dolgozott, annak az épületnek az elődjében, ami később az Atommagkutató Intézet lett. Úgy is ment nyugdíjba, mint egyetemi fizika professzor. A felesége, dr. Keresztesi Mária, Mancsi néni a Kossuth Gimnáziumban volt matematika–fizika szakos tanár. Egy szem lányuk született, dr. Tóth Ildikó, aki orvosnő lett.

Lajos bácsiék azután Pestre kerültek, mert Mancsi néni örökölt egy házat a Kígyó utcán Debrecenben, azt eladták, Budapesten vettek lakást, és ott éltek nyugdíjasként.

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

A fénykép címe:

Édesapám húgai

A fénykép készítésének helye:

Pápa

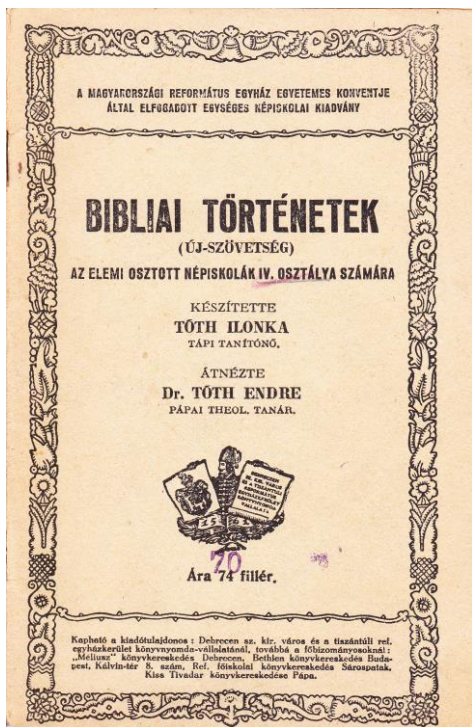
A fénykép készítésének éve:

1930-as évek

Kulcsfigurák:

Tóth Erzsébet, Tóth Ilona, Tóth Irma

Ez a három Tóth lány, édesapám húgai. A bal szélén áll Irmus néni, aki Lányi Jenő soponyai lelkészhez ment feleségül, középen Ilonka néni, aki tanítónő lett, és jobbra Erzsébet nagynéném, édesapám legkisebb húga. Ő is tanítónő lett, de 23-24 éves korában csonttuberkulózisban meghalt, mert akkor még nem tudták ezt gyógyítani.

14

Jézus tanítványait másképpen apostoloknak is nevezzük.

Aranymondás: *Ha megmaradok az én beszédemben, bizonnyal az én tanítványaim vagyok.* (Ján. 8 : 31.)

8. Jézus beszélgetése a samáriai asszonnyal.

Egyszer Jézus Samárián utazott keresztül tanítványaival. Míg tanítványai egyik városban élelmiszert vásároltak, addig Jézus leült pihenni a városon kívül egy kút mellé, amelyet Jákób kútjának neveztek. Amint ott ült a kút mellett, odajött egy asszony a városból vizért. Jézus megszólította ezt az asszonyt. Szomjas volt és inni kért tőle. Az asszony nagyon elcsodálkozott, hogy őt, aki samaritanus, megszólította egy zsidó férfi, hiszen a zsidók gyűlölték a samaritanusokat és nem álltak velük szóba. Meg is kérdezte Jézustól: „Hogy kérhetsz te én tőlem zsidó létedre vizet?”

Jézus aztán elkezdett beszélgetni az asszonnyal, aki csodálkozva hallgatta a szép beszédeket. Azután látva, hogy Jézus milyen nagy próféta, megkérdezte tőle azt, ami miatt a zsidók és a samaritanusok haragban éltek egymással: hogy hol kell igazán imádni az Istent, Jeruzsálemben-e, vagy a Garizim hegyén? — Jézus jól megfelelt erre a kérdésre, azt mondván, hogy Istent nemcsak azon a két helyen, hanem mindenütt lehet imádni, csak az a fő,

15

hogy lélekben imádjuk Őt. „Mert az Isten lélek és akik Őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.”

Azután Jézus megmondta az asszonynak, hogy ő a Messiás. Mikor ezt az asszony meghallotta, befutott a városba és elhíresztelte, hogy látta a Messiást és beszélt is vele. Es az emberek a városból mind kimentek Jézushoz, hittek benne és hallgatták az ő szép tanításait.

Aranymondás: *Boldogok, akik éheznek és szomjúhozak az igazságot, mert ők megelégtettek.* (Máté 5 : 6.)
Mikor imádkozol, menj be a te belső szobádba. (Máté 6 : 6.)

Mindenható, leborulva
Tisztelettel előttem
Lelkesülve, felbuzdulva
Dicsőítjük szent neved!
Egy porszemben, bölcsességed
Egy csepp vízben dicsőséged
Egyaránt kitetsző nagy,
Mindenikben jelen vagy. (98. dics.)

†9. Jézus nyilvános fellépése.

Tanítói munkálkodása kezdetén Jézus a zsinagógákban beszélt a néphez. Így egy alkalommal a názáreti zsinagógába tért be, hogy tanítsa a zsidókat. Elővette ott Ezsaiás próféta írásait és kezdte magyarázni. Oly szépen beszélt, hogy mindenki elálmélkodva hallgatta. De mikor megtudták, hogy Józsefnek, a názáreti ácsnak a fia és amikor megmondta, hogy

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
Dokumentum címe:	Ilonka néném hittankönyve
Dokumentum készítésének helye:	Pápa
Dokumentum készítésének éve:	1940-es évek eleje

Édesapám húga, Tóth Ilona tanítónő lett, és férjhez ment egy Máté János nevű tanítóhoz. Egy dunántúli faluban, Tápon helyezkedtek el; Jani bácsi volt az iskolaigazgató, ő pedig a beosztott tanítónő. Ilonka néni írta ezt a hittankönyvet elemisták részére. Ez egy rövid kis füzet bibliai történetekkel, amiket illik ismerni, de olyan jól írta meg, hogy a gyerekeknek ragyogóan érthető volt.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapám Irma húga a férjével
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek vége
Kulcsfigurák:	Lányi Jenő, Lányi Jenőné sz. Tóth Irma

Irma nagynéném férjhez ment Lányi Jenő lelkészhez, aki Fejér megyében, egy Soponya nevű faluban szolgált.

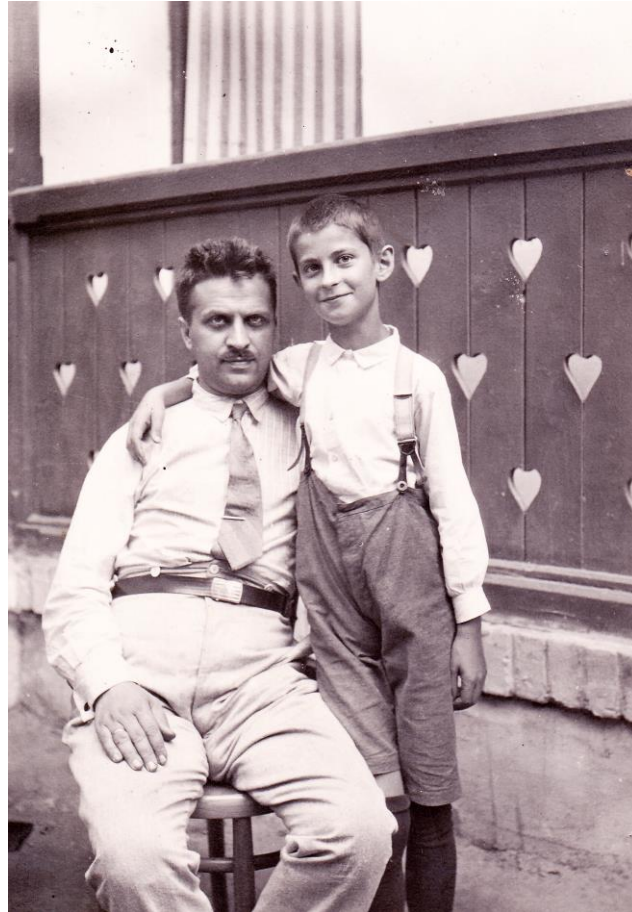
Nagyon csinos ember volt Jenő bácsi, és nagyon családszerető. A faluban is nagyon szerették, és nagyon jól tudott a gyerekekkel bánni. Mi voltunk náluk egyszer-kétszer kisgyerekkoromban. Volt egy kis gazdaságuk, voltak kecskék meg disznók, és mikor hozták be a reggelit vagy a vacsorát, egyszer Jenő bácsi azt mondta nekem: „Tudod, ez úgy van, hogy van egy fehér kecskénk meg egy fekete kecskénk, és a fekete adja a kávéját, a fehér meg a tejet hozzá!” Én ámulva hallgattam, hát kicsi voltam. Emlékszem, egyszer, mikor jött egy néni a kecskéket megfejteni, én titokban kimentem, hogy megnézzem, és csalódtam, mert a fekete kecskéből is fehér tej jött. És akkor tudomásul vettem, hogy Jenő bácsi a kedvünkért ezt így mondta, de csak azért, mert mi gyerekek vagyunk.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Irma néném a gyerekeivel
A fénykép készítésének helye:	Soponya
A fénykép készítésének éve:	1944 körül
Kulcsfigurák:	Lányi Jenőné, Lányi Irma, Lányi Lajos

Irma néniéknek három gyerekük született – Jenő, Irma és Lajos –, de Jenőke még kicsi korában meghalt vérhasban. Az unokahúgom, Irma él még, ő nálam nyolc évvel fiatalabb.

A második világháború alatt Soponya környéke volt az a rész, ahol a front hol jobbra, hol balra mozgott, mert az oroszok és a németek közül hol az egyik győzött, hol a másik. Mi Pápán rettenetesen aggódtunk Irma néniékért. Egy alkalommal Tóth Lajos nagyapám azt mondta: „Elmegyek a leányomhoz, megpróbálok vigyázni rá”. A felesége akkor már régen meghalt, maga nagyapám hetven év körüli szép, magas szál ember volt. És elment Irmuskáékhoz Soponyára. Mi sokáig nem tudtunk róluk semmit, mert közben Pápát körülvárták, és hol az angolok bombáztak, hol az oroszok bombáztak. Végül továbbment a front Ausztria felé, és akkor édesapám azt mondta: elmegyek megnézni, hogy mi van velük. Vonatok nem jártak, hanem a Kollégiumban volt egy iskolaszolga, annak volt egy szekere, és ő vitte el édesapámat Soponyára. És Soponyán a következőt találta: a családból senki nem maradt életben, csak Irma nevű kislányuk.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapám legkisebb öccsével
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1930 körül
Kulcsfigurák:	Tóth Endre, Tóth Kálmán

Édesapám 17 éves volt, amikor megszületett az öccse, Kálmán, aki édesapámat amolyan pótapának tekintette. Nagyon szoros, jó kapcsolatban voltak végig. Kálmánt én nem bácsiztam soha – később Vicát, a feleségét sem –, mert annyival fiatalabb volt apámnál, hogy mi tegeztük egymást, mintha a bátyánk lett volna.

Tóth Kálmán először Zánkán volt lelkész, de ő ószövetségi tudós volt, és amikor Debrecenben nyugdíjba ment vagy meghalt Kállay Kálmán ószövetségi professzor, akkor őt hívták meg az utódának. Debrecenben habilitált, azután felkerült Budapestre, és ott volt teológiai professzor, egészen 93 éves korában bekövetkezett haláláig. A felesége, Kerecsényi Vilma tanítónőként végzett, de állásban nem volt, hanem a férjének segített mindig és mindenben. Három gyermekük született. Idősebb fiuk, Tóth Kálmán atomfizikus lett Budapesten, a KFKI-nak volt az egyik vezetője. A második, Lajos a Reformátusok Lapjának volt az egyik főszerkesztője, de ő csontrákban meghalt. A harmadik gyerek, Éva, aki '44-ben vagy '45-ben született, Zeneakadémiát végzett, hegedűművész lett és a Kocsis Zoltán által vezetett Nemzeti Filharmonikus Zenekar tagja a mai napig is. Éva férje, Kiss Domokos Rákospalotán volt református lelkész. Ő sajnos nyirokcsomórákban meghalt – ott van eltemetve a templom kriptájában –, de a gyülekezetben annyira szerették, hogy egy emlékszobája is van Rákospalotán.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Tóth Kálmán nagybátyám esküvője
A fénykép készítésének helye:	Körmend
A fénykép készítésének éve:	1942
Kulcsfigurák:	Tóth Kálmán, Kerecsényi Vilma

Ez Tóth Kálmán bátyám esküvői képe. Az ülő sor jobb szélén ez Sanyi bácsi, a legidősebb testvérük, Tóth Sándor, tanító. Középen az ifjú pár: Tóth Kálmán és Kerecsényi Vilma, aki körmendi lány volt. Az álló sorban jobbról a második Kerecsényi Vica húga, akit Babának hívtunk a családban, mellette balra édesapánk, aki az eskető lelkész volt. Édesapánk másik oldalán pedig Sanyi bácsi legidősebb lánya áll, Teri.

Körmenden volt az esküvő 1942 januárjában. Összegyűlt a násznép – már aki tudott, mert olyan hófúvás volt, hogy a vonatok álltak. Kálmán is elindult a saját esküvőjére, de elakadt a vonat, nem tudott továbbmenni. A menyasszony édesapja megkérdezte: akkor elhalasszuk az esküvőt, vagy mit csináljunk, ha Kálmán nem jön? Vica nagyon karakánul azt mondta: nem, az esküvőt megtartjuk, mert Kálmán megjön, ha nem ma, akkor holnap, de megjön, úgyhogy ne menjen haza senki. És megvárták, a násznépet együtt tartották – nagyon jómódú család volt, meg tudták oldani –, és ahogy Kálmán megjött másnap vagy harmadnap, megtartották az esküvőt.

Én sokat voltam náluk. Amikor a 90-es évek elején Pápára jártam tanítani, mindig náluk szálltam meg Pesten. Ha közvetlen csatlakozásom volt, akkor csak éppen ebédre mentem fel hozzájuk a Ráday utcai kollégiumba, de mindig mondták: „El ne kerülj bennünket!” És azt tudom, hogy az övék olyan eszményi házasság volt, amelyet csak el lehet képzelni. Csodálatos egyetértés volt köztük, mintha ők ketten egy ember lettek volna.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapám
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1920-as évek
Kulcsfigura:	Dr. Tóth Endre

Ez a kép édesapámról még Pápán készült, amikor ő elvégezte a teológiát és megházasodott. A házunk udvarában áll, ahol nagyon sok növény volt, és ahogy a házak sorban egymás mellett álltak, drótkerítéssel voltak elválasztva. A lelkészi palástot a Teológia csináltatta a végzős hallgatóknak, és – hogy családi fotónak meglegyen – édesapám akkor felvette, úgy készítették róla ezt a képet. Természetesen a család megőrizte, és nagy becsben tartotta.

Édesapám nagyon jólesően volt református lelkész. Nem volt parókiája sohasem, mert az ő állomáshelye a munkahelye, a református teológiai főiskola volt. Időnként felkérték, és két-három hónaponként vasárnap délelőtt ő prédikált a szószékről. Emlékszem, nagyon energikusan prédikált, de sohasem szidta a templomban ülő híveket – volt olyan lelkésztársa, aki szidta a gyülekezetet, hogy miért nem járnak templomba –, hanem a felolvasott bibliai részt magyarázta és azzal foglalkozott, hogy ráirányítsa a figyelmet, mit mond bizonyos élethelyzetekben a Biblia.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapámról készült festmény
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1939
Kulcsfigura:	Dr. Tóth Endre

1939-ben egy neves festő, Pérely Imre megjelent a Pápai Kollégiumban, mindenkit lefestett a professzorok közül, és mindenkit megkért, hogy írjon az arcképére valamilyen bibliai idézetet. Ezek a portrék most is ki vannak téve a Kollégiumban. Mikor '89 után visszamentem három évre tanítani Pápára, engem kérdezgettek, hogy melyik kép kit ábrázol, mert ugye mindenki fiatalabb volt, mint én, és ők már nem tudták. Én 18 éves voltam, mikor Pápáról elkerültünk, és persze emlékszem, hiszen mindenkit ismertem az akkori professzorok közül.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Szüleim
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1928
Kulcsfigurák:	Tóth Endre, Tóth Endréné sz. Pitze Ilona

Ők a szüleim nem sokkal az esküvőjük után. Kilenc év korkülönbség volt köztük, úgyhogy édesapám már teológusdiák volt, amikor édesanyám még a többi kislánnyal játszott az udvaron. A barátnők közé tartozott édesapám húga, Irmuska is, együtt játszottak, danoltak meg ugrabugráltak. Egyszer kinézett az ablakon Irmuska bátyja és azt mondta: „Kislányok, csöndben legyenek, mert nem tudok tanulni!” Anyám sokszor mesélte: „Attól kezdve olyan tisztelettel néztem rá! Hogy Irmusnak a nagy teológus bátyja nem tud tanulni, hogyha mi zajongunk...!” – és akkor vigyáztak. Valamikor később Irmus bátyja egyszer azt mondta neki: „Ugye tudod, hogy mi összeházasodunk?” – és anyám azt felelte: „Igen, gondoltam”. És összeházasodtak.

Amellett, hogy a szüleim valóban szerették egymást, édesanyám véges végig tisztelte is a férjét, és nemcsak azért, mert jóval idősebb volt nála, hanem azért is, mert olyan nagy tudású ember volt. Anyám evangélikusnak született – ugye a Pitze család mint német család evangélikus volt –, viszont amikor összekerültek, ők egymással megegyeztek, hogy egy református lelkész felesége legyen református. És elmesélte, hogy ő eljárt egy, az egyház által meghirdetett tanfolyamra, és megtanult reformátusnak lenni, azután pedig áttért evangélikusból reformátussá.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	„Pötyike”
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1930
Kulcsfigura:	Tóth Ilona

Ez én vagyok egyéves koromban. Itt lettem állítólag Pötyike, merthogy Guszti bácsi, édesanyám öccse azt mondta: „Olyan, mint egy kis pötty”. De aztán fellázdattam, és amikor kilenc vagy tízéves lettem, odaálltam anyám elé: „Most már nagylány vagyok, most már ne hívjatok engem Pötyikének!” Édesanyám meghökkent, de azt mondta, hogy jó, rendben van, és attól kezdve Iluska voltam.

A kép Pápán készült, a családi házban otthon. Ez Pitze nagyapám karosszéke, amin volt egy díványpárna, és nagy kitüntetés volt, hogy odaülhettem, mert abban csak nagypapa ült – de mikor Pötyikét kellett lefényképezni, akkor beleültek. Ezt a papucsát – valamilyen posztószerű anyagból volt – anyám megőrizte, úgyhogy ez megvolt sokáig.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Családi kép
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1932 körül
Kulcsfigura:	Tóth Ilona

Ez az együtt lakó, közvetlen családunk Pápán. Én Pitze nagymama ölében ülök, őmellette ül a férje, Pitze nagypapa. Baloldalon az ő leányuk, a mi anyánk, ölében Gabi húgommal, akin ugyanaz a ruhácska van, ami az egyéves kori képemen énrajtam volt. Édesanyám mögött áll apánk, Tóth Endre, mellette pedig Guszti bácsi, édesanyám öccse.

Ez a ház az akkori Liget utcában volt (amit most Dózsa György utcának hívnak), de nem itt születtem, és nem is éltünk itt sokáig. A Tóth nagyszülők vettek a mi szüleinknek egy házat itt a Liget utcában, amikor összeházasodtak, csak hogy banki törlesztésre vették, és a végén a szüleim nem tudták fizetni édesapám egy szem tanári fizetéséből a részleteket, ráadásul akkor volt a gazdasági válság is, úgyhogy azt el kellett adni. Akkor költöztünk ebbe a házba, itt voltunk egy darabig, de végül sikerült azt a családi házat kibérelni, ahol egészen sokáig laktunk, tulajdonképpen végig, amíg Debrecenbe nem költözünk. Tóth nagypapáék is a Liget utcában laktak, csak a túloldalon.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Nagymamával
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1935 körül
Kulcsfigura:	Pitze Gusztávné sz. szakolczai Péntek Ilona

Pitze nagymamámmal vagyunk itt, a két kislány, a két unoka. A 30-as évek közepén a pápai házban készült a kép, az üvegezett verandán. Nagymamának nagyon szép keze volt – itt látszik is –, szép hosszú ujjai voltak. Mindig nagyon tetszett nekem a keze, és ahogy főzött, a mozdulatai.

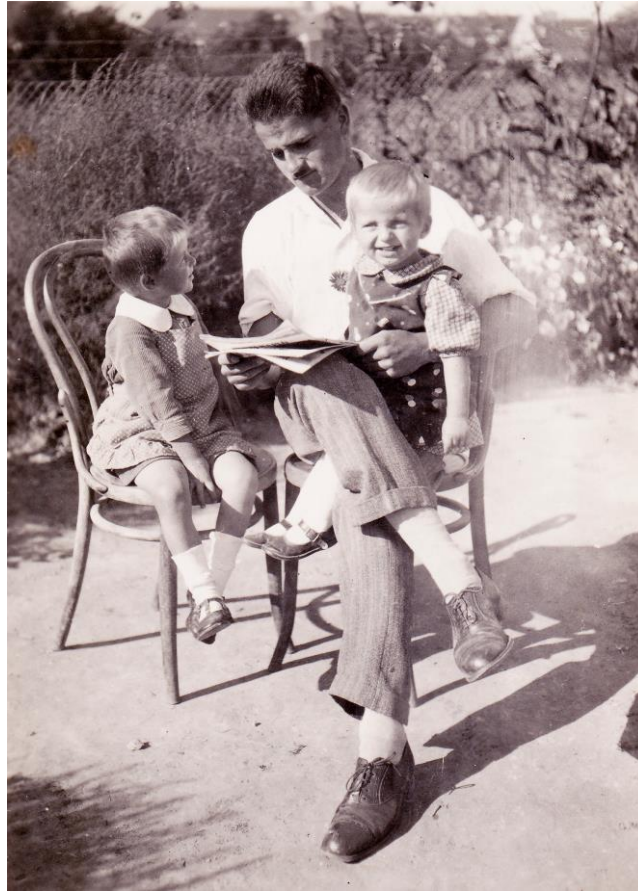
Nagymama mesélt nekünk néha a lánykoráról, hogy milyen szép életük volt Bőnyrétalapon. Földbirtokos volt az édesapja, és elmesélte a nagymamám, hogy jöttek a feles gazdák, akik valamelyik földdarabot megművelték, és a fél termés volt a fizetségük. Amíg el nem vették a földjüket a tanácsköztársaság alatt, addig ők jómódú emberek voltak, de ez nem azt jelentette, hogy ő csak amolyan úri kisasszony volt, hanem mindent meg kellett tanulnia: ruhát varrni, főzni, kenyeret dagasztani... mert azt mondták neki az szülei, hogy csak olyasmit követelhetsz meg, amit te magad is meg tudsz csinálni. Még ruháit is saját magának kellett megvarnia, mert tudjon egy leány varrni.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Nagypapával
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1935 körül
Kulcsfigura:	Pitze Gusztáv

Ez a kép ugyanakkor készült, mint az előző, csak itt nagypapánkkal vagyunk. Ő sokat mesélt nekünk, és főleg azt, hogy ők, mikor már nagyocskák voltak, nagyon sokat mentek kirándulni. A történeteiből megismertem a Felvidék földrajzát, hogy milyen városok, milyen hegyek vannak ott, milyen vidékek; tudtam én ezt fejből a Lomnici-csúctól kezdve a Poprádi-tóig és a Csorba-tóig. Az én felvidéki német nagypapám hazaszeretetre nevelt bennünket ezáltal, mert azt éreztük az elbeszéléseiből, hogy ahol az ember él, azt a vidéket szeresse.

A verandáról, ahol a kép készült, lépcső vezetett lefelé – ez egy magas földszintű ház volt –, és a lépcső két oldalán nagyon szép, oszlopos virágtartó volt, nyáron abba tették a muskátlit. A kert egyik része virágskert volt – a szomszéd telek felé végig orgonabokrokkal –, és hátul az egyik oldalon volt a konyhakert, a másik oldalon pedig az ól. Nagypapám azt mondta, legyen mit enni ennyi embernek, úgyhogy disznókat vásároltak mindig, ún. választási malacot. Minden évben volt három disznók – mangalicák, mert abból nagyszerűen lehetett finom szalonnát, zsírt készíteni –, és az én volt vasutas nagypapám, aki mindenképpen igyekezett magát hasznossá tenni, ő volt a disznófelelős. Mindennap kézzel keverte a disznóknak a búzadarát meg a kukoricadarát, meg a korpát, mi meg néztük, ahogy kihozta a vályúhoz.

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

A fénykép címe:

Gusztai bácsival

A fénykép készítésének helye:

Pápa

A fénykép készítésének éve:

1933

Kulcsfigurák:

Pitze (Szakolczai) Gusztáv

Na hát, ez az egyik kedvenc képem! Itt édesanyám öccsével, Gusztai bácsival vagyunk az udvaron. Nagybátyám egy darabig állástalan tanár volt, úgyhogy sokáig nálunk lakott ő is Pápán, mert lakása sem volt, és nem mert megnősülni sem, hiszen nem volt egzisztenciája. A Pápai Református Kollégiumban volt óraadó – nem vették föl a tantestületbe, mert nem volt hely –, és otthon is adott matematika és fizikaórákat. Csodálatos ember volt, aki ragyogóan értett minden műszaki dologhoz. Mivel a szüleimnek akkor még nem volt fiúgyereke, Gusztai bácsi énnekem mondta öt-hatéves koromtól kezdve: „Gyere csak, rádiót csinállok! Ott az a forgókondenzátor, add ide!” – és akkor beépítette. Megmutatta, hogy kell valamit megszerelni, hogy kell fogni a csavarhúzó, hogy egyenletesen tudjon vele bánni az ember... engem azóta is nevetett a családom, főleg a húgom, aki nem műszaki ember: „Tudom, hogy te megcsinálod, mert úgy húzod a csavart, mint Gusztai bácsi”.

Tündéri ember volt. Mondta nekünk a pápai kiskertben: „Na, gyertek ide, nézzétek meg a tökvirágot: ez a bibe, ez a porzó...” – és ugyanígy mutatta meg nekünk a lepkéket, a káposztalepkét meg mindent. Egy más alkalommal odaültetett engem meg a húgomat egy székre: „Gyertek, most felolvasok nektek egy verset” – és Ady-verset olvasott. „Értitek?” – ha nem, akkor ő elmondta. Az irodalmat is nagyon tudta és szerette. Én ugyan nem magyar szakos lettem, de biztos, hogy néha eszembe jut: jaj, hát ezt a verset először Gusztai bácsitól hallottam!

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Iona
A fénykép címe:	Gusztai bácsi és a felesége
A fénykép készítésének helye:	Beregszász
A fénykép készítésének éve:	1943
Kulcsfigurák:	Szakolczai Gusztáv, Szakolczai Gusztávné sz. Mohácsi Valéria

1938-ban, a visszacsatolások után tanári állásra lehetett pályázni a beregszászi gimnáziumba. Gusztai bácsi pályázott és megkapta az állást, úgyhogy hallatlan nagy öröm volt. Elment a beregszászi gimnáziumba tanítani; nagyon jó volt, nagyon szép, nagyon élvezte. Egy tanítványát vette feleségül az én nagybátyám. Mohácsi Valéria csodálatosan szép lány volt. Gusztai bácsi elküldte nekünk a fényképét és azt írta: „Nézzétek meg a képet! Ezt a lányt én el fogom venni feleségül, csak előbb érettségizzen le”. Úgyhogy előbb leérettségiztette Valikát, és rá két hónappal, 1943 nyarán volt az esküvő Beregszászon; mi is ott voltunk.

Talán három hónapig voltak együtt, mikor a nagybátyámat behívták katonának, és ott maradt a 19 éves feleség terhesen. Gusztai bácsi a keleti fronton volt, és zászlós rangig vitte. Amikor a fia, Ákos megszületett, kapott három nap szabadságot, hogy meglátogassa a frissen szült feleségét és a három-négynapos kisfiát. Ekkor már a Kárpátokon belül voltak az oroszok, és amikor Gusztai bácsi visszament a csapatához, bekerítették és elfogták az egész századot. Szolyván létesítettek egy fogolytábort valami iskolaudvaron meg egy cement tenispályán, és egyszerűen hagyták a foglyaikat megfagyni. Mind meghaltak. A Vérke-patak partján estek fogságba, és ezeknek a Vérke-áldozatoknak az emléktáblája a szolyvai fogolytábor helyén megvan jelenleg is. Mindegyikük, akinek sikerült megtudni a nevét, ott van felsorolva, és köztük van Szakolczai Gusztáv neve is.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Húgommal
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1940/41 körül
Kulcsfigurák:	Tóth Ilona, Tóth Gabriella

Ezen a képen én 11-12 éves lehetek Gabi húgom 8-9 éves. Édesanyámnak volt a kívánsága, hogy évről évre legyen kép a két kislányáról, hát elmentünk, és a fényképész így állított be minket. Nekem itt már nincs masnim, hanem copfom van. A mi időnkben, amikor azt akarták, hogy egy kislány elegáns legyen, masnit kötöttek a hajába. Nekem is sokáig volt masnim, de aztán azt mondtam, hogy elég, nem vagyok kisbaba, most már én copfot akarok, úgyhogy hagyták megnőni a hajam. Először anya fonta be, de aztán meg kellett tanulnom, hogy három ágból hogy kell összefonni, és volt is jó derékig érő két copfom.

Varrónővel varrattak nekünk mindig, készruhát nem is nagyon lehetett kapni, és az valahogy idegen is volt a szüleimtől, hogy készruhát vegyenek. Édesanyámnak volt egy textilboltosa, aki zsidó volt, de nagyon rendes. Mindig félretette a mi gyerekruhánkra való maradék anyagot, és anya abból vett, amiből két egyforma volt. A boltosnak volt egy bevásárló könyve, abba beleírta, amit édesanyám vásárolt, és nem kellett azonnal fizetni, hanem időnként, amikor apám kapott fizetést, anyám bement és törlesztett valamennyit. Ezt meg lehetett tenni annak, akit a boltos személyesen ismert és tudta róla, hogy megbízható ember, és nekünk is nagyon jó volt, hiszen édesapám egyetlen tanári fizetéséből éltünk sokan.

A GYERMEKÉLET ÚTJA

REFORMÁTUS GYERMEKLAP

1938. november hó 15.
Egy szám ára 2 f.

II. évfolyam
9. szám

Levél

egy felvidéki barátnőmhöz.

Az együtt eltöltött kedves nyári napok óta csak most tudom megvalósítani Neked tett ígéretemet és egy hosszú levélben beszámolok mindenről.

Mint már tudod, most az I. liceumba járok. Nem volt nehéz megszokni, hiszen sok tavalyi osztálytársam jött vissza, akikkel felújítottuk mult évi emlékeinket és kíváncsian vártuk az új iskolai év és a liceum munkáját. És jöttek újak, kikkel hamarosan megbarátkoztunk, úgyhogy a mi osztályunk, szerintünk vidám, összetartó osztály.

De szinte nehezre esik most az iskolai dolgokról írni, hiszen minden gondolatom a szülőföldem sorsa. Munka közben folyton az órát nézem, felnyithatom-e a rádiót, hallunk-e újabb híreket Bécsből és mit végeznek most felőlünk. Kassa, Pozsony, Munkács mienk lesz-e? Szeretném a tanácskozó uraknak sok millió magyarral együtt mondani: adjanak vissza mindent, ami a miénk volt! Könnyes szemmel, lelkes szívvel hallgattam az első felszabadult város, Ipolyság örömnépét. S most

boldogan gondolok arra, hogy Léva sem lesz ez után soha Levice és szülőfalum megyarjainak se kell többé a cseh csendőroktől félniük. Ugy szeretnék most otthon lenni! Velelek együtt várni a magyar katonaság bevonulását. Azt olvastam, nem lehet Léván virágot kapni, minden szálát a magyar katonák üdvözlétére rejtettek el. Hogy gyűjteném most én is kertünk virágait, és szórnám a világ legelső katonái elé. S milyen jó volna nézni azok féltelmét és sietős csomagolását, akik annyi keserűséget szereztek nekünk, magyaroknak. Vajjon Aléna nővér most is úgy lelkesedik-e a szlovák nyelvért és népért, vagy a magyar Rozsnyón megtért ismét magyarnak?

Keresztmamám megígérte, hogy mihelyt lehet, hazamegyünk. Utlevél, vízum és cseh fináncok nélkül utazhatunk a Garam-völgyébe. Alig várom már ezt az időt! Akkor aztán elmesélsz mindent, az utolsó hetek félt és boldog izalmát, a felszabadulás örömnapját.

A boldog viszontlátásig szeretettel csókollak és örülök, ha a felszabadult Léváról pár sort kapnék Tőled.

Pápa, 1938 november 2.

Boldizsár Ildikó I. lic.

elleni izgatás címén 24 órai becsúrára ítélték!

Igy festett a dicső cseh republikában az a világgá kürtölt híres népszabadság.

De most már vége a huncutságnak. Nem hiába mondja a tót közmondás: Kolko koleszo hore, tolko dole. Amennyit a kerék fel, annyit le.

Nyitrat és Gerencsért most az egyszer még sikerült tőlünk elcsaklizni. Ottani véreink most keservesen sírnak. De fognak még sírni a tótok is.

Nyitrat és Gerencsért most az egyszer még sikerült tőlünk elcsaklizni. Ottani véreink most keservesen sírnak. De fognak még sírni a tótok is.

Ugy legyen! Császár Ede.

MINDENT VISSZA!

Mindent visszakerünk az ádáz csehekől, Sokát megfosztottak havas bérceinktől, Gazdag bánjainktól, és sok sok magyartól, Vissza Pozsonyt, vissza Nyitrat, Oh, vissza a Magas Tátrát!

Varga Éva
II. polg.

A nagyapám ott született a szép Felvidéken, Sokát mesélt, hogyan játszott az iglói réten. Udvarukon ott állott Petőfi hársfája, S minket mégsem vihett el, hogy álljunk alája.

Gonosz csehek elrabolták a gyönyörű Tátrát, A jó Isten visszaadta Komáromot, Kassát, Nagy ünnep ez a mai nap! Egyik szemünk nevet, De a másik siratja még a szép Szepességet!

1938 november 2. Tóth Iluska
gyakorló el. isk. III. o. t.

Kedves Gyermekek!

Farkasgyepű és Szomajom református gyermekei nagyon messze vannak egymástól, mégis egy lélek vezeti őket. Farkasgyepűi és Szomajom gyermekei, ti vagytok az elsők a dunántúli gyermekek között, akik

megértették az én tervemet és ti éreztétek meg, hogy a mi kis lapunk csak úgy lesz nagygyá, ha ti is együtt dolgoztok vele.

Két iskola tanulói írtak csak, hát a többi? ... hát a többi elhagyná a kis református gyermek újságot? Hát a többinek nincs semmi terve? ... vagy nem értették meg, milyen szép lenne, ha ez által a kis újság által megismernétek egymást? Vagy talán a szívükben volt a hiba, talán hiányzik belőle a szeretet, vagy a bátorság? Nem tudom mi az oka, de a többi még nem írt.

Higgyétek el farkasgyepűi és szomajomi gyerekek, hogy nagyon boldogan olvastam soraitokat, mert megtudtam azokból, hogy még vannak bátor, törekvő és érzőszívű, vallásos lelkű gyerekek a református iskolákban, akiknek akarátuk is van a jóra.

Köszönöm, hogy írtatok, de most az a kérdés, mit tegyünk? Megíjadjunk? ... mert kevesen vagyunk, ... vagy elszomorodjunk és elcsüggedjük, mivel a többiek érzéketlenek, féltélenek.

Ugye azt ígértem, hogyha írtok, az után tovább tervezünk és megkezdjük terveink végrehajtását. Megindulunk a gyermekélet útján és hozzánk méltóan haladunk rajta. Az első lépést megtettétek bátran, a többi lépéseket és tetteiteket se legyen gyáva!

Mit tegyünk? Először kiáltunk vissza az elmaradottaknak? Református gyerekek, gyertek velünk ti is, ne maradjatok el! Írjátok egy ilyen hívó levelet és én kinyomatom a következő újságba. Ugye írtok!?

Második dolgunk legyen egymást megismerni, mert csak azokat tudjuk igazán szeretni is, akit ismerünk. Írjátok meg farkasgyepűi gyerekek a

Az interjúalany neve:

Dokumentum címe:

Dokumentum készítésének helye:

Dokumentum készítésének éve:

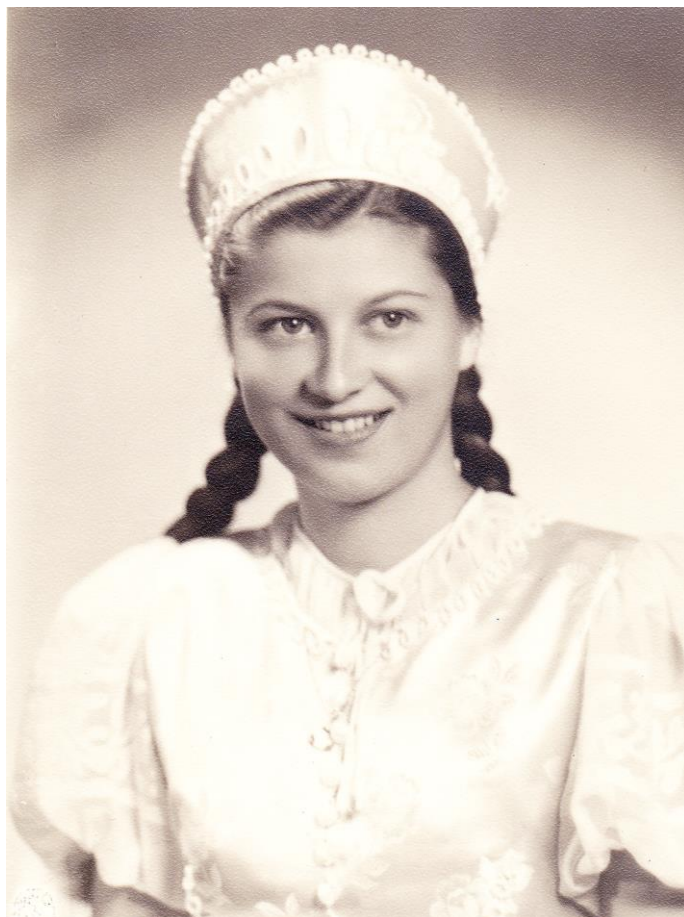
Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

Első publikációm kilenc éves koromból

Pápa

1938

Édesapám főszerkesztője volt Az Élet Útja című újságnak, amit a Dunántúli Egyházkerület adott ki. Ennek hetenként vagy havonta egyszer megjelent egy melléklete, A gyermekélet útja, és ide gyerekeket kértek fel, hogy írjanak egy-egy aktuális témáról, amiről hallottak. 1938-ban, amikor a Felvidék visszacsatolása épp csak elkezdődött, engem is felkértek: „A te nagyapád ott született, írdál valamit!” Ma is megvan az a lapszám, amibe ilyen verssorokat írtam kilencévesen: „Nagyapám ott született, a szép Felvidéken, sokat mesélt, hogyan játszott az iglói réten. Udvarukon ott állott Petőfi hársfája, s minket mégsem vihett el, hogy álljunk alája” (...) „Gonosz csehek elrabolták a gyönyörű Tátrát, a Jóisten visszaadta Komáromot, Kassát. Nagy ünnep ez a mai nap, egyik szemünk nevet, de a másik siratja még a szép Szepességet.”

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Konfirmációs képem
A fénykép készítésének helye:	Pápa
A fénykép készítésének éve:	1943
Kulcsfigura:	Tóth Ilona

Ez a konfirmációs képem 14 éves koromból. Természetesen fehérbe kellett öltözni, és abban a korszakban a magyar öltözék járta, ezért a ruhám is egy kissé magyaros jellegű volt, a pártá mindenképpen, és voltak rajta kis selyem zsinórok is. Nagyon drága anyagból készült, mert a konfirmáció különleges alkalom a kislányok életében: az első, amikor belép az egyházba rendes tagként, mert addig csak gyerek volt.

Amikor a negyedik polgárit végeztük, azon az áldozócsütörtökön volt a konfirmáció. Utána jött az ünnep, a húsvét, amikor életében először az ember úrvacsorát vehetett. A konfirmációs vizsgára meg kellett tanulni a kátét, azt kikérdezték, és amikor ez megvolt, kaptunk egy bizonyítványt, hogy „a konfirmációs vizsga követelményeinek, eleget tett, ezért az egyház felnőtt tagjává nyilvánítom” – valahogy így volt megfogalmazva. A konfirmálás nekünk egészen természetes volt abban az iskolában meg abban a városban, meg abban a korban. Fontos dolog volt viszont, hogy a vizsgán egyetlen betűt sem szabad kihagyni, tehát én életemben először magoltam, mert szó szerint kellett a kátét megtanulni. A pap vagy a hittanár – aki egyúttal lelkész is volt – feltett minimum három kérdést a templomban a nyilvánosság előtt, és arra kellett a megfelelő választ megadni; ha valakinek nem jutott eszébe, esetleg kisegítette, de nem szívesen. És mikor a három kérdésre jól válaszoltunk, akkor a végén a lelkész azt mondta, hogy felvettek a felnőtt egyháztagok sorába.

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

A fénykép címe:

Istvánka

A fénykép készítésének helye:

Pápa

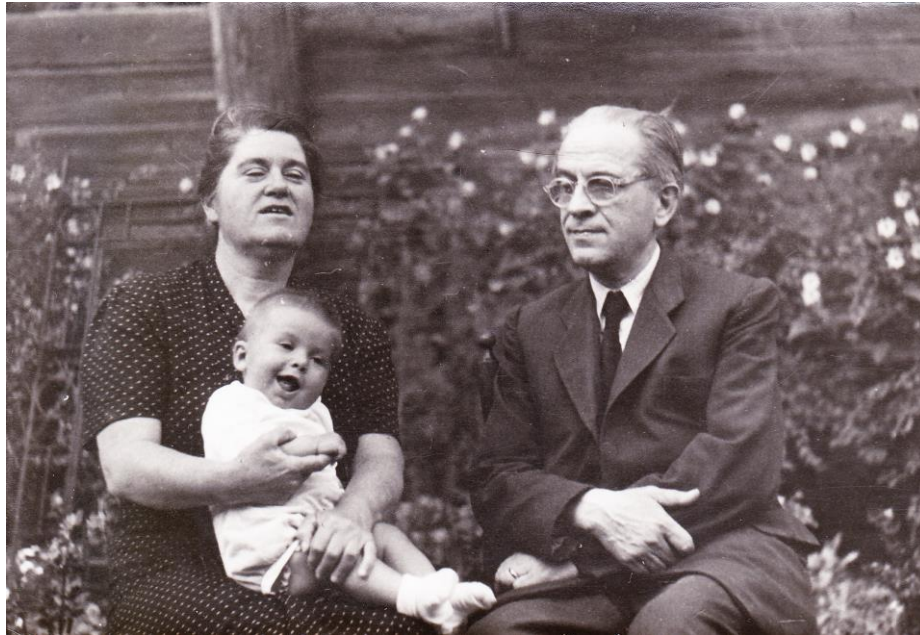
A kép készítésének éve:

1944

Kulcsfigura:

Tóth István

A húgommal és István öcsémekkel ülünk itt a házunk udvarán egy diófa alatt. Istvánka nem sokkal a konfirmációm után született, én akkor már majdnem 15 éves voltam. Kéthetes korában már megfürdettem. Volt egy kaucsukbabám, azon anya megmutatta, hogyan kell megfogni, a hóna alá tartani a kezem, a mutatóujjammal tartani a fejét... Én ezt begyakoroltam szépen, és Istvánkát pontosan így fogtam meg.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Szüleim
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A kép készítésének éve:	1950-es évek
Kulcsfigura:	Tóth Endre

Ez a kép már Debrecenben készült a szüleimről; egy rokon gyerekekkel fényképezték le őket.

1947-ben, mikor Pápán kijártam a leánylíceum harmadik osztályát, édesapámat kinevezték Debrecenbe, úgyhogy a '47/48-as tanévet én már itt jártam, és itt is érettségiztem a Református Kollégium egyetlenegy évig működő liceumi osztályában. '47 nyarán már a levegőben volt, hogy a pápai Református Kollégiumot meg fogják szüntetni, és éppen akkoriban halt meg Soós Béla, debreceni egyháztörténész professzor. Édesapám akkor azt mondta: „Én most vagy kimegyek falusi papnak, vagy pályázom Debrecenbe”. Isten akarata volt talán ez, hogy megkapta az állást, és 1948-tól végig, haláláig itt volt ő a debreceni református teológián, ami akkor külön kar lett.

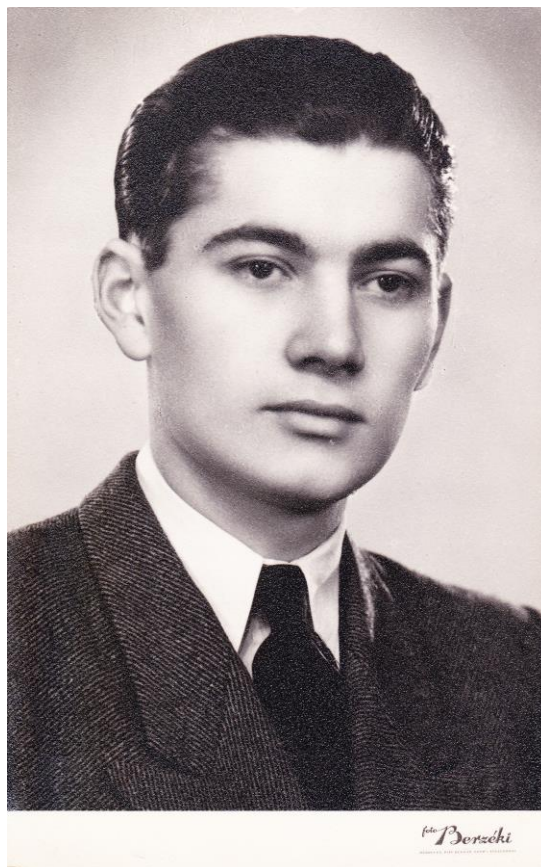
Ez a kép már a második debreceni lakásunk udvarán készült. Amikor a teológiát kitétték az egyetemről, vagyis megszüntették a Teológiai Kart, el kellett hagyni a professzori lakásokat is, el kellett hagyni a hivatalos helyiségeket, tehát az egész teológiát cakk-pakk kitétték a Református Kollégiumba. A teológiai tanároknak adtak lakást – olyat, ami megfelelt, vagy ami éppen volt az egyháznak –, így a szüleim is kaptak egyet a Déri Múzeum háta mögött. Ott régi debreceni házak álltak, és az egyik a református egyházé volt, oda költöztettek bennünket.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Egyetemi csoporttársaimmal
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1952/53
Kulcsfigura:	Szabó István

Ez a kép 1952-ben vagy '53-ban készülhetett. Ez a mi csoportunk, a történelem–földrajz szakosok csoportja. Szabó István professzor áll középen, aki magyar történelmet adott le. Toma János van a jobb szélén, aki először Kiskunfélegyházán volt tanár, azután a Balatonnál valahol, és ott is ment nyugdíjba. Mellette félig takarásban Szücs Gergely, ő meghalt egy pár évvel ezelőtt. Előtte áll Papp Antalné Nagy Klára, aki a Kossuth Gimnáziumban tanított, mellette balra Szendrői Lászlóné Nagy Valéria, akivel az egyetemi évek óta barátnők vagyunk. Vali áll Szabó István professzor jobb oldalán, én pedig napszemüvegben a másikon. Hadházi Mária van mellettem balra, kettőnk között hátul Sasvári György, aki szintén tanár lett, persze nyugdíjas most már.

Szabó István professzor nagyszerű tanár volt, mert az anyagot ő nemcsak „leadta”, hanem élt az anyaggal együtt, és úgy tudta elmondani, hogy mi is szinte benne éltünk. Ő megtartotta a régi szokást, mert mindig kisasszonynak szólított bennünket. Én líceumba jártam és nem gimnáziumba, tehát latint nem tanultam. Volt egy szemináriumi óra, a középkori oklevélolvasás, és amikor sorra kerültem, én felolvastam azt az oklevelet, mert tudtam latinul olvasni, csak éppen nem nagyon érttem. „Tóth kisasszony, maga milyen iskolába járt?” – mondtam, hogy líceumba. „Aha, akkor azért nem tud latinul”. De aztán nem bántott. Először engem csak rendkívüli hallgatónak vettek fel a Debreceni Tudományegyetemre, történelem–földrajz szakra, mert nem tanultam latint, és akkor lehettem csak rendes hallgató, miután levizsgáztam belőle.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Férjem egyetemista képe
A fénykép készítésének helye:	Mátraháza
A fénykép készítésének éve:	1951
Kulcsfigura:	Kertész Andor

Ez a kép még a házasságunk előtt készült, Mátraházáról küldte nekem András. Ő hivatalosan Andor volt, de a családban Andrásnak hívtuk, a munkatársai pedig Bandinak szólították.

Andrást a Csenki Kórusban ismertem meg. Csenki Imre a Tanítóképző Intézet ének-zene tanára volt, aki összegyűjtötte a jó hangú, jó hallású fiatalokat, és alakított egy kórust a Református Kollégiumban. A hivatalos neve Kollégiumi Kórus volt, de mindenki Csenki Kórusnak nevezte. A Református Kollégium Kántus-termében voltak a kóruspróbák, és ott volt Kertész Andor is, nagyon szép bariton hangja volt. Egy alkalommal odajött hozzám, hogy hazakísérhet-e. Ez még '48-ban történt – ő akkor már elsőéves matematikus volt, én meg negyedikes lícista –, és attól kezdve éveken keresztül mindig hazakísért.

Mi egyidősek voltunk nagyjából – András 1929. februárban született, én meg 1929. szeptemberben –, és nagyon jól tudtunk mindig beszélgetni, azonosan gondolkoztunk sok mindenről. Mindig hazakísért, amikor jöttünk a kóruspróbáról, főleg télen, hogy ne sötétben menjek haza. A Kollégiumból jöttünk villamossal, és a villamostól egészen a teológiai villáig kísért. '52 telén egy alkalommal azt mondta: „Idefigyelj, tulajdonképpen van egy lány, és úgy érzem, feleségül tudnám venni, de hát nem tudom, hogy ő hogy gondolja, hogy gondolkodik rólam”. Én meg azt mondtam rá: „Kérdezd meg!” – „Akkor vedd úgy, hogy megkérdeztem”. Ez volt a lánykérés.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	A Kertész család
A fénykép készítésének helye:	Gyula
A kép készítésének éve:	1940-es évek
Kulcsfigura:	Kertész Andor

Ez a Kertész család, amikor még egyik fiú sem volt nő ember. Hátralról Lajos, Gábor, Andor, és elöl a későbbi anyósom és apósom között ül Attila, a legkisebb fiuk.

Apósom, Kertész Lajos a gyulai református tanítóképző zenetanára és a református templom kántora volt. Remekül muzsikált, még magyar nótákat is szerzett és játszott otthon zongorán. A legidősebb fiuk, Lajos Gyulán érettségizett, azután a Debreceni Református Kollégiumban elvégezte a teológiát, és egyidejűleg zongorázni is tanult. Már palástos lelkész volt, amikor felment Pestre, és elvégezte a Zeneakadémiát zongora tanszakon. Tehát öneki két diplomája van: egyrészt lelkész – prédikált is nagyon sokat –, egyébként pedig zongorista, aki sok szép hangversenyt adott, és ad még most is, 88 éves korában.

András másik bátyja, Gábor építészmérnök lett. Egy darabig Budapesten dolgozott, de aztán lehetett pályázni Bács-Kiskun megye főmérnöki állására, ezt ő elnyerte, és akkor leköltöztek Kecskemétre, s azután mindvégig ott éltek. A legkisebb fiú, Attila először orvostanhallgató volt, mert az édesanyja azt szerette volna, ha lesz egy orvos fia is, de két tanév után azt mondta: ez nem nekem való, én zenével akarok foglalkozni – és elment képesítés nélküli tanítónak a Kecskemét környéki tanyavilágba. Gáborék adtak neki szállást Kecskeméten, onnan járt ki mindennap a tanyára, ahol tanított. Ezt becsülettel végigcsinálta, és ez alatt felkészült a főiskolára. Ének-zene szakon végzett, és végül is zenetanár lett. Két csodálatos énekkart szervezett Pécsen, egy leánykart és egy másik kórust, igazgató lett a zenei gimnáziumban, és már bejárta a világot mint kórusvezető.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Ómama
A fénykép készítésének helye:	Gyula
A fénykép készítésének éve:	1949
Kulcsfigura:	Sinka Endréné

Anyósom, Nyíri Mária édesanyját Ómamának hívtuk, nagyon aranyos, kedves néni volt. Ő az akkori szokástól teljesen eltérően, a 19. század végén elvált a férjétől, merthogy az volt ama bizonyos dzsentrí, aki eljárt mindig kártyázni, és otthagyta a családi vagyont a kártyaasztalon. Egyébként jószágigazgató volt, de anyósom soha nem beszélt róla. Mikor Ómama egyedül maradt, fölnevelte a három gyerekét, azután feleségül ment a házuk másik felében lakó nyugdíjas táblabíróhoz, Sinka Endréhez, és további 25 évig éltek nagyon szép és boldog házasságban. Amikor Bandi bácsi 90 éves kora körül meghalt, Ómamát elvitték Lajosmizsére, egy idősek otthonába. Mosolyogva mondogatta: „Itt felejtett engemet a Jóisten”. 98 éves koráig élt.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	A nagyváradai hadapródiskola növendéke
A fénykép készítésének helye:	Nagyvárad
A fénykép készítésének éve:	1944 nyara
Kulcsfigura:	Kertész Andor

Ezen a képen a férjem 15 éves, a nagyváradai hadapródiskola növendéke. András először a gyulai római katolikus gimnáziumba járt – ők reformátusok, de ez volt a városban az egyetlen gimnázium –, ahol remek tanárai voltak, de aztán Gábor bátyjával elhatározták, hogy ők hivatásos katonatisztek lesznek, és jelentkeztek a nagyváradai hadapródiskolába. Kitűnő tanulók voltak, így aztán fel is vették őket, és Nagyváradon jártak két évet. 1944 őszén jött a háborús front, és Pestre vezényelték az egész hadapródiskolát. Az volt a szándék, hogy viszik őket tovább Németországba, viszont Gábor nagyon okosan azt mondta: öcsikém, ne menjünk mi ezekkel, hát nem akarunk mi Németországba menni. És Budapesten, ahol nagyon sok ismerősük, rokonuk volt, valahogy kiléptek a sorból. A Bartók Béla úton lakott egy ismerős család, és a fiúk velük együtt a pincében élték át az ostromot. Később odajött Lajos, a legidősebb testvér is, aki akkor már Budapesten járt a Zeneakadémiára.

Ahogy elvonult a front, és ők feljöttek a pincéből, Lajosban volt annyi lelkielőerő meg energia, hogy azt mondta, ne maradjunk itt, mert nem tudjuk, mi lesz, és különben is, mi nem Pesten lakunk, hanem Gyulán. Felbuzdította őket valósággal, nagyon keményen beszélt velük, ezt sokszor elmesélte nekem András. Nem jártak a vonatok, úgyhogy nekiindultak gyalog. Kecskeméten volt egy ismerős lelkészcsalád, hozzájuk bekérezkedtek, ott voltak egy-két napig, aztán mentek tovább. Az volt a terv, hogy lelkésztől lelkészig mennek, és valóban így értek hazáig gyalogosan, szakaszosan. Azt mesélte a férjem: „Tudod, sokszor olyan fáradtak voltunk meg éhesek, hogy már az árokparton is megaludtunk volna, de akkor Lajos bátyám mindig azt mondta, „Nem, öcsi, menjünk tovább!”

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Kollégiumi szoba
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1951
Kulcsfigura:	Kertész Andor

Ez egy kollégiumi diákszoba a Debreceni Egyetemen. Itt tanulnak, készülnek egy kollokviumra. A jobb szélén ez Kertész Andor.

András Gyulán fejezte be a gimnáziumot, és az volt az érdekes – ugye zenetanárnak a fia volt, óriási humán műveltséggel –, hogy ő egy darabig magyar szakos akart lenni. De a matematikát ugyanúgy tudta meg szeretete, meg is nyert egy pár országos matematikai pályázatot, és aztán eldöntötte, hogy inkább mégis matematikus lesz. Remek matematikus volt, de verseket írt például, és az irodalmat nagyon tudta. A matematika-fizika mellé harmadik szaknak felvette az ábrázoló geometriát, és abból is kapott egy külön bizonyítványt.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Esküvői képünk
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A kép készítésének éve:	1953
Kulcsfigurák:	Kertész Andor, Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

Leendő férjem nagyon egyszerűen kérte meg a kezemet a szülőktől; még csak be se küldtek engem a másik szobába. Az eljegyzés úgy zajlott, hogy András átjött, elmondott egy pár szavas imát, amit ő talált ki – hogy az Isten legyen velünk, és kívánjuk, hogy békességben, szeretetben éljünk –, aztán felhúztuk a gyűrűt, és attól kezdve menyasszony-vőlegény voltunk. Anyámnak az volt a kérése, hogy legalább egy évet várjunk ki, mert ez így illett. Tényleg vártunk egy évet, úgyhogy '53 áprilisában kötöttünk házasságot.

Tekintettel a pártviszonyokra, nem volt templomi esküvő, de volt egyházi esküvő háznál. Kovács József volt az egyetemi lelkész, édesapám őt kérte meg, hogy eskessen össze bennünket, és ő felvette a palástot és el is jött. Az akkori időkre tekintettel, nekem nem volt menyasszonyi ruhám, hanem egy szép sötétkék ruha volt rajtam fehér gallérral, és akkor ott a háznál megvolt az egyházi esküvő. Édesapám azt mondta: „Ha Péter János püspököt kértétek volna föl, akkor mehettetek volna a Nagytemplomba”. De hát ez olyan időszak volt '53-ban, amikor sétáltak fel-alá a templomok előtt vasárnap délelőtt, és azt nézték, mikor jönnek ki a templomból, van-e köztük egyetemista vagy egyetemhez kapcsolódó ember.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Ifjú házaspár
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1954
Kulcsfigurák:	Kertész Andor, Kertész Andorné

A bal oldali képen az a szoba látható, ahol mi a szüleimnél laktunk a Déri téren, mert saját lakásunk sokáig nem volt. Ez egy hosszú ház, egymás után voltak a szobák. Az udvarra nézett az egész, utcára néző ablaka nem volt, és a kertkapun a Déri Múzeum felé lehetett kimenni. Mi laktunk az egyik szobában, a másik két szobában a szüleim, az utolsó szobában pedig a nagymamám és nagyapám. Tehát három generáció élt együtt, és aztán három év múlva jött a negyedik generáció, a fiam.

A jobb oldali képen éppen reggelizünk. A szüleim bútora ez a régi típusú ebédlőszekrény – lent az edények voltak, fönt pedig a tükrös vitrinrész – és a nagy, ovális asztal. Vasárnapként ennél az asztalnál ebédelt az egész család. A ház tőlünk kettővel odébb levő helyisége volt a konyha. Eredetileg a nagymamám főzött, aki nagyszerű háziasszony volt – amit én a főzés alapjairól tudok, azt mind tőle tanultam –, de akkor már ő 80 éves elmúlt, és ebben az időben már édesanyám főzött.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Első közös szobánk
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1954

A könyvszekrényt apósoméktől kaptuk kölcsönbe, a kisasztalt pedig a bizományi áruházban vettük; gyönyörű szép intarziás asztalka volt, valaki jómódú ember adta be a bizományiba. Ezt a szép és elegáns ülögarnitúrát pedig megörököltük. Eredetileg a professzori lakásban volt, ott hagyta nekünk egy Vasady Béla nevű teológus professzor, mikor ők elmentek Amerikába és ott is maradtak. Ez valamikor egy gyönyörű, nagypolgári bőrgarnitúra lehetett, de mire mi megkaptuk, már hiányzott egy darab a bőrhuzatból. Kiderült, hogy azt egy orosz katona tépte le '45-ben, hogy majd micsoda prima jó lesz ez cipőpucoló rongynak – nyilván azt húzkodta a csizmáján, azzal fényesítette gyönyörűen. Mikor anyukámék nekünk adták az ülögarnitúrát, szereztünk szép zöld színű kárpitanyagot, és egy kárpitossal behúztuk.

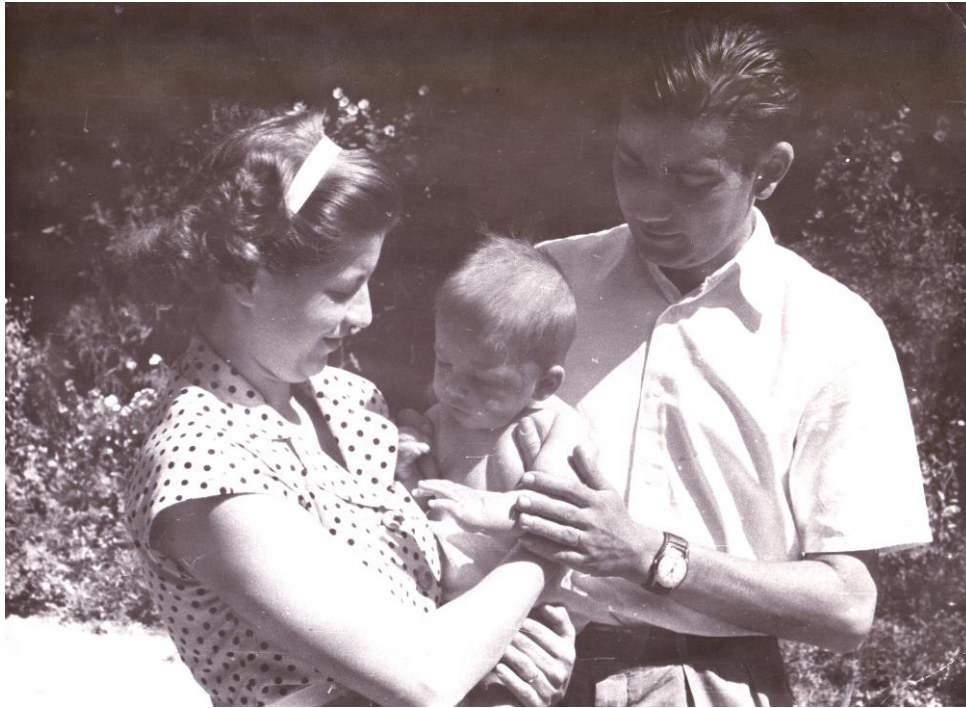
A férjem íróasztala pedig úgy lett, hogy mikor kitétték a teológiát az egyetemről a Református Kollégiumba, akkor ez a bútor senkinek sem kellett – a Kollégiumnak sem meg az egyetemnek sem –, és akkor azt mondták, hogy elvihetjük. Nagyon szép volt, nagyon elegáns, csak nagyon nagy, de hát ez elég nagyméretű szoba volt, úgyhogy elfért. A könyvszekrényt aztán apósoméknak egy idő múlva visszaadtuk, a zöld garnitúra pedig túl sok helyet foglalt, ezért amikor megszületett András fiam, és a gyerekágynak kellett a hely, akkor ezt a férjem elvitette a Matematikai Intézetbe.

A falon látható festményt még '44-ben mentették ki a Kollégiumból, hogy ne vigyék el az oroszok. Mindenki, aki a Kollégiumban tanított, valamit elmentett, és ez hozzánk került. Degenfeld grófot ábrázolja, aki a református egyházat és a Kollégiumot pártfogolta, és ezért készült róla ez a gyönyörű szép, nagy festmény. Ott is volt évekig nálunk, de – talán három év múlva – édesapám azt mondta, hogy most már visszavihetjük, mert a háborús korszak azért már elmúlt. Én egy kicsikét sajnáltam, mert annyira szép volt a kép, és akkor a helye üresen maradt, de hát mégis ez volt a korrekt dolog.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	András fiammal 1956 őszén
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1956
Kulcsfigura:	Kertész András

Ez én vagyok a kisfiammal '56 őszén. 4-5 hónapos lehet itt körülbelül. Akkor még nem volt kitalálva a GYES, tehát nem voltam szabadságon a gyerekkel. A fiú tanítóképzőben tanítottam, ahová nyolcadik osztályt végzett gyerekek jöttek, akik 18 éves korban leérettségiztek és tanítók lettek. Vidéki parasztfiúk voltak, de nagyon akartak tanulni, és én jól is éreztem köztük magamat. Márciusban szültem, és szeptembertől én már dolgoztam. Bölcsődére nem volt gondom, mivel a szüleimnél laktunk, és anyuka úgy vállalta el a gyermekemet, mintha a saját gyereke lett volna.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Férjemmel és Andriskával
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A kép készítésének éve:	1956
Kulcsfigura:	Kertész András

Ez a kép ugyanakkor készült, de ezen a férjem is rajta van. '56 őszén én tanítottam, András pedig a Matematikai Intézetben dolgozott. Október 23. után két-három nappal hazaküldtek mindenkit. A Déri Múzeum mögött, azzal párhuzamosan volt a mi nagy kapunk, és egyszer csak azt láttuk, hogy egy orosz tank megy a Déri Múzeum háta mögött közvetlenül. Tank megy *itt?* – na, akkor éreztük, hogy komoly a dolog. Másnap reggel kiviszem a gyereket, tologatom a babakocsiban, és azt látom, hogy a Fűvészkert utcai iskola tanulói az orosz nyelvű tankönyveiket ott a szemem láttára tépdésik darabokra és dobálják, hogy na, vége a szovjet rendszernek, nem kell többé orosz nyelvet tanulni. Egyszer csak jött egy tank, én meg rájuk szóltam, hogy menjetek be, és a gyereket is betoltam gyorsan.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Doktorrá avatás
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1958
Kulcsfigura:	Kertész Andor

Ez a férjem doktorrá avatása az egyetemen, ami akkor már Kossuth Lajos Tudományegyetem volt. A jobb szélén áll Borsi Zoltán, Kádár László professzor tanársegédje, földrajz szakos. Ő örökölte a tanszékét Kádár halála után. Mellette balról Juscsák János, aki szintén földrajz szakos volt, és később meteorológiai mérésekkel tüntette ki magát. Ő Berényi Dénes professzornak lett a tanársegéde, majd pedig az utóda. Mellette Kertész Andor, az én férjem. Őmellette Pincés Zoltán áll, aki szintén földrajzos és ekkor már középiskolai tanár volt, de később Kádár László őt is visszahívta a tanszékére tanársegédnek. A hátsó sorban bal szélén Tamási Lajos áll, aki matematikai–fizika szakos, mint a férjem. Ő most már 90 éves, nagyon régóta nyugdíjas, ellenben még mindig dolgozik. Bemegy az egyetemre hetenként egyszer vagy kétszer, sőt a *Matematikai Lapok* szerkesztőbizottságának is tagja, és mind mostanig részt vesz a munkában. Pincés Zoltán és a férjem mögött pedig Szász Gábor áll, aki szintén földrajz–biológia szakos volt, és az Agráregyetemen tanított végig. Tavaly töltötte be a 85. születésnapját, de nagyon aktív most is.

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

A fénykép címe:

A Kertész család unokákkal

A fénykép készítésének helye:

Gyula

A fénykép készítésének éve:

1960

Kulcsfigurák:

**Kertész Éva, Kertész András,
Kertész Gábor, Kertész Zsuzsa**

A Kertész család Gyulán 1960-ban. Anyósomnak az volt a szokása, hogy megkérte a gyerekeit, hogy nyaranta egyszerre vegyék ki a szabadságukat, és egyszerre menjenek öhozzájuk, mert egyrészt öröm, ha együtt van a nagycsalád, másrészt öneki is egyszerűbb, ha egyszerre zajlik le az egész vendégség. Körülbelül 8-10 napig voltunk ott minden nyáron, ami nem csekélység – a konyha kivételével mindenütt aludt valaki. Nagyon összetartó és egymást szerető család volt, és akik megvagyunk, még most is fölhívogatjuk egymást telefonon.

Mind együtt vagyunk ezen a képen. Anyósom, apósom vannak a kép közepén, közöttük ez a kisfiú a mi fiunk, Kertész András, aki itt már négyéves. A hátsó sor jobb szélén van a legidősebb Kertész-fiú, Lajos világos színű öltönyben, aki ekkor már palástos lelkész volt és zongoraművész. A felesége, Róza ott ül előtte, ölében a lányuk, Zsuzsika, aki óvónő lett, és már neki is van három fia. A kisfiú, aki Róza mellett áll, Gáboré, aki az álló sor bal szélén áll. Gábor akkor már elvégezte a műegyetemet, és építőmérnök volt Kecskeméten. A felesége, Izabella előtte ül – a kép bal szélén –, és hozzá támaszkodik a kislányuk, Éva, aki felnőttként matematikus lett. A fiuk, dr. Kertész Gábor pedig a kecskeméti Honvédkórházban lett kézsebész. Született még egy gyerekük, Zoltán – aki mérnök lett –, de ő nincs a képen, illetve rejtve van, mert akkor még nem született meg. Én középen állok a hátsó sorban, mellettem jobbra András, és a másik oldalamon a negyedik fiútestvér, Attila, aki a férjemnél 15 évvel fiatalabb, és nemzetközi híró karmester lett.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	István öcsém és Gabi a szüleinkkel
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1963
Kulcsfigurák:	Tóth István, Tóth Gabriella

István érettségijének évében készült ez a kép, tőle jobbra a szüleink, és a jobb szélén Gabi húgom ül. István a Fazekas Gimnáziumban érettségizett. Az ő akarata volt ez, azt mondta, itt már mindenki a Református Kollégiumba megy, hát ő nem – amolyan kamaszos dac volt ez. A gimnáziumban aztán iskolaújságot szerkesztett az osztálytársaival, beszélgető kört alakított, úgyhogy ő elég aktív volt már diákkorában is. Eredetileg magyar–történelem szakra vették fel Debrecenben, de másod- vagy harmadéves korától egyszakos történész lett, és rávetette magát az ókortörténetre. A székesfehérvári múzeumban kapott először állást, ott is doktorált. Lakása nem volt, a múzeumban kapott valamilyen helyiséget, ahol volt egy divány, és ott ő megaludhatott, úgyhogy édesanyánk, mikor elment meglátogatni, azt mondta: „Ott alszik a lépcső alatt”. Azután István elkerült a keszthelyi múzeumba, és onnan Pécsre, ahol új lendületet kapott. Mivel őt az ókori Pannónia története meg a rómaiak érdekelték – és a pécsi egyetemen nem volt ókortörténeti intézet –, létrehozott egy ókortörténeti tanszéket a kilencvenes évek elején. Igazi tudós volt, aki nem akart nagy társaságbeli életet élni, viszont az egyetemi hallgatók annyira szerették, hogy tömve volt a tanterem mindig, mikor Tóth István tartotta az óráit, még a lépcsőkön is ültek.

A húgom nem ment férjhez, ő a szülőkkel maradt végig. Az egyetem után két évig a siófoki gimnáziumban tanított, mert akkoriban az egyetemeken volt egy ún. elosztóbizottság, és diploma után az osztotta el, ki hova kerül. Gabit Kaposvárra küldték, de mikor lement, kiderült, hogy Kaposváron már van tanár. Akkor azt mondták neki, hogy Siófokon most létesül egy új gimnázium, és ő oda fog menni. Ezt a siófoki két évet ő nagyon rosszul tűrte, alig várta, hogy szünet legyen, és akkor már jött is haza – mint egy száműzetést, úgy fogta föl, amikor ősszel vissza kellett utaznia. Két év múlva visszajött Debrecenbe, és innen járt ki Kismacsra, egy általános iskolába. Nem volt könnyű dolog: minden nap kiment vonattal, az állomáson volt a biciklije, azzal ment tovább... de ő mindezt végigcsinálta. Kismacs után került be Debrecenbe, a Tóth Árpád Gimnáziumba, ahol magyart tanított végig.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Édesapám Kálmán öccsével
A fénykép készítésének helye:	Debrecen (?)
A fénykép készítésének éve:	1960-as évek eleje
Kulcsfigurák:	Tóth Endre, Tóth Kálmán

Ez ama ritka esetek egyike, amikor a két testvért megint sikerült összehozni, ami nem volt egyszerű dolog. Balra édesapám, jobbra pedig a legfiatalabb öccse, Tóth Kálmán. Valószínűleg Debrecenben készült a kép, de nem vagyok benne biztos.

Kálmán bátyám ilyen magas, szép szál ember volt, és nagyon-nagyon rendes és nagyon okos. Először zánkai lelkész volt, ott született a három gyereke is Zánkán. A felesége tanítóképzőt végzett Pápán. Nagyszerű asszony volt, és nagyon művelt, de azt mondta, hogy nem megyek el tanítani, mert akkor itt kell hagynom a családot. Körmendi volt egyébként a feleség, tehát ő nem tudta volna a nagyszülőket igénybe venni.

Akadémiai Közlöny

A Magyar Tudományos Akadémia Hivatalos Lapja

Kiadja:
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
HIVATALA

BUDAPEST, 1968. MÁJUS 31.

Személyi rész

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége

Benedikt Ottó akadémikusnak, a Magyar Tudományos Akadémia Automatizálási Kutató Intézete igazgatójának, tudományos és példaadó közéleti munkássága, valamint a magyar automatizálási kutatás megszervezésében és irányításában kifejtett kimagasló tevékenysége elismerésül

akadémiai aranyérmert

adományozott.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége

a kiemelkedő tudományos eredmények elismerésül az az évi közgyűlésen kiosztotta az 1968. évi akadémiai díjakat.

Az akadémiai díj I. fokozatában és a vele járó 12 000 Ft-os díjazásban részesült:

Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya

Kertész Andor, a matematikai tudományok doktora, a KLTE Algebrai Tanszékének tv. egyetemi tanára:

Mind a lineáris egyenletrendszerek általános elméletével, mind a modulusok elméletével kapcsolatban az utóbbi tíz esztendőben elért fontos eredményeiért.

Kertész Andortól származik a lineáris egyenletrendszerek klasszikus elméletének kiterjesztése előbb a félig egyszerű gyűrűkre, majd még általánosabban a modulusokra. Másik igen termékeny gondolata az a nagyszerű elv, hogy a gyűrűk és a velük, mint operátortartománnyal ellátott modulusok kölcsönhatásukban tekintendők. Ez a több évi kutatási tapasztalatból leszűrt elv többszörös alkalmazást ért el. Szintén ki kell említeni a gyűrű radikáljairól szóló vizsgálatait, amelyek ezt a sokat tárgyalt kérdést is előre tudták vinni. A modulusok és gyűrűk elméletének világszerte elismert élvonalbeli kutatója. (Akadémiai Kiadó, 1967. német nyelvű monográfia.)

Agrártudományok Osztálya

Matólesy György, a kémiai tudományok kandidátusa, a Növényvédelmi Kutató Intézet tudományos főmunkatársa:

Az új növényvédőszeres szintézise és a növényvédőszeres kémiaja terén elért kimagasló eredményeiért. A gyakorlatnak átadott eredményei közül jelentősebbek az alábbiak:

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

Dokumentum címe:

Férjem kitüntetése

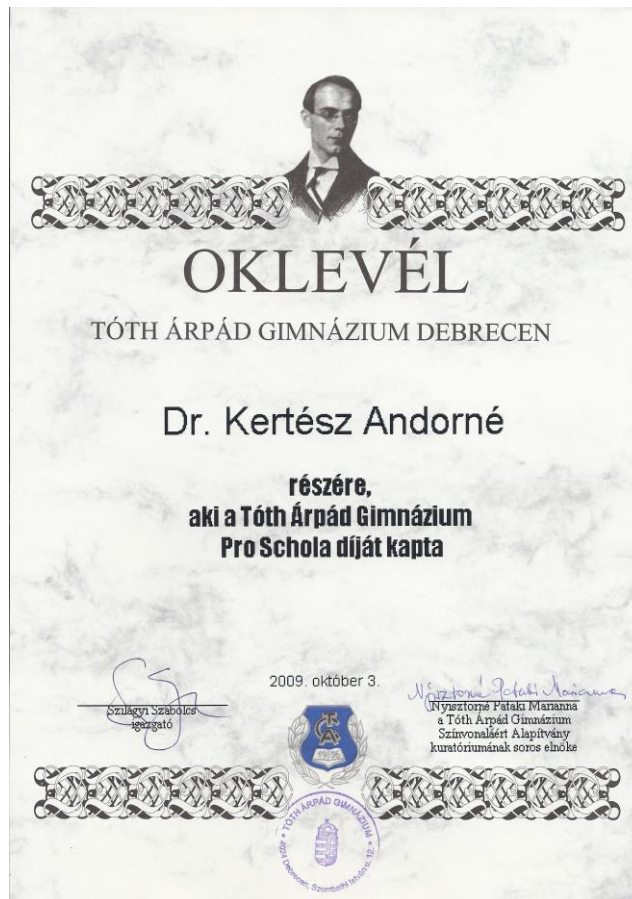
Dokumentum készítésének helye:

Budapest

Dokumentum készítésének éve:

1968

Ez a férjem akadémiai kitüntetése 1968-ból. Ő egy évvel hamarabb végzett, mint én, és bent maradt az egyetem Matematikai Intézetében. Tanársegéd lett Szele Tibor mellett, és ún. modern algebrával foglalkozott. A nemzetközi kongresszusokra őt mindig meghívták előadni, mert ez egy teljesen új ága volt az algebrának. Amikor ebből a témából írt dolgozatot, a különlenyomatot mindig megküldte a hasonló algebristáknak, és akkor már kezdett ismertté lenni az ő neve nemzetközi viszonylatban is. Meghívták Bulgáriába is egy kongresszusra, Romániába is, előadásokat tartott Bécsben, és 1962-ben meghívták tanítani a hallei Luther Márton Egyetem matematikai intézetébe. Amikor két év múlva, '64-ban hazajöttünk, a hallei egyetem úgy engedte haza Kertész professzort, hogy fenntartja számára a tanszéket azzal, hogy amikor letelik az itthon töltendő három év, akkor Kertész visszamegy, mert ez az ő tanszéke. Vissza is mentünk '68-ban, és még további három évig voltunk kint.

Az interjúalany neve:

Kertész Andorné sz. Tóth Ilona

Dokumentum címe:

Pro Schola díj

Dokumentum készítésének helye:

Debrecen

Dokumentum készítésének éve:

2009

Ezt az elismerést a Tóth Árpád Gimnáziumtól kaptam, ahol 1964-től 1987-ig tanítottam. Szerettem tanítani. Gondolom, ez apáról fiúra – vagy apáról lányra – öröklődik, mert a felmenőimnek nagy része tanár volt. Érdekes módon minket soha nem oktattak otthon, csak elmondták, hogy mivel foglalkoznak, és egész egyszerűen belém ivódott az, hogy ha az ember tud valamit, azt igyekezzék átadni. Valamikor nagyon régen ugyan elhatároztam, hogy nem akarok tanár lenni, mert a családban majdnem mindenki tanár, de végül azt mondtam, és most is azt mondom, hogy nem is tudtam volna más lenni.

A tantárgyaimat sohasem csak a tankönyv alapján, nem tankönyv-ízűen igyekeztem tanítani, hanem hogyha találtam valami odailót, akár verset, akár zenét vagy mást, akkor azt én beleépítettem az órába. Például feladatul kapta valamelyik gyerek, hogy itt a *Szondi két apródja*, tessék megtanulni, és akkor az óra anyagában ez is benne volt. Elmondták, és egy pár szóban beszéltünk is a versről. És mindig azt mondtam, hogy kérdezzetek, mert hát van egyszer a tananyag, na de lehet mellette más is – tehát arra törekedtem, hogy élet legyen abban a tantárgyban, ne csak a tankönyv.

Az interjúalany neve:	Kertész Andorné sz. Tóth Ilona
A fénykép címe:	Portré
A fénykép készítésének helye:	Hajdúböszörmény
A kép készítésének éve:	2014

1990-ben, amikor Pápai Református Gimnázium néven újra megindíhatták a Református Kollégiumot, az alapító igazgató, Bujáky Miklós meghívott engem oda tanítani, és én örömmel mentem. Miklós édesapja református lelkész volt, gyerekkoromban Pápán egymás mellett állt a házuk, és a nővérével, Bujáky Piroskával mi osztálytársak voltunk első perctől egészen addig, amíg én el nem jöttem Debrecenbe. Miklós felhívott telefonon és azt mondta: „Tudod-e, hogy újrალესულ a Pápai Református Kollégium? Te is diák voltál itt, az apád itt volt tanár, a nagyapád itt volt tanár, és ez a dinasztia most újra Pápára kerülhet!” Miklós impulzív ember volt mindig, úgyhogy azt mondta: „Nélküled meg sem indítom ezt az iskolát! Jövő héten megkapod az órarendedet”.

Végigtanítottam Pápán két tanévet, és a harmadik tanév közepén kaptam egy telefont a lányomtól: „Édesanya, el tetszik jönni nagymamának?” – „Hogy értsem, akkor megint lesz egy gyerek?” – „Igen – azt mondja –, jön a második”. Na, életemben nem sokszor fakadtam sírva, de akkor igen, mert azt éreztem, hogy egyrészt most el kell mennem innen, ahol nagyon szerettem lenni, másrészt pedig annyira örültem, hogy a lányoméknál lesz még egy gyerek. Így aztán elbúcsúztam az első félév végén, és elmentem unokázni Mátraderecskére, aztán Egerbe, és mikor a kislány nagyobb lett, akkor hazajöttem. És most már aztán tényleg nyugdíjas vagyok.